

Het leesdossier als basis voor het literatuuronderwijs

1 november 1999

Auteur: Joop Dirksen

Volume: 29

Nummer: 2

Pagina's: 24-31

Documenten

- [vonk_jrg29_032.pdf](#)

het leesdossier als basis voor het literatuuronderwijs joop dirksen in nederland is na een jarenlange discussie in de volledig vernieuwde tweede fase van het voortgezet onderwijs een voor een groot deel vernieuwd literatuuronderwijs van start gegaan die tweede fase betreft de leerjaren 4 5 en 6 van vwo voorbereidend wetenschappelijk onderwijs en havo hoger algemeen vormend onderwijs en is dus te vergelijken met de tweede en derde graad aso in vlaanderen in dit artikel wil ik na een korte inleiding over de ontwikkelingen die in nederland geleid hebben tot dit nieuwe literatuuronderwijs met name ingaan op het leesdossier omdat dat ook in vlaanderen nu onderwerp van discussie is ik zal vanuit mijn praktijkervaring ingaan op de invoering begeleiding en beoordeling van dit leesdossier en literatuuronderwijs in schappelijke kringen rond 1970 werd dit nederland was tot in de vakonderdeel al vrij snel ook in het voortgezet jaren zeventig vooral gericht op onderwijs geïntroduceerd de analyse op het overdragen van kennis als een min of meer objectieve benadering van de literatuurgeschiedenis van het literaire kunstwerk gaf de leraar denis daarnaast werden mogelijkheden om de leerling dichterbij het leerlingengeacht zelfstandig boek te brengen in de loop van de jaren een grote reeks literaire werktuigen is met name door toedoen van ken te lezen de toetsing van de moorku nijmegen de lezersgechiedenis was puur reproductief literatuuraanpak geïntroduceerd ductief leerlingen moesten kunnen naver eerst ook weer op universitair niveau later tellen wat zij via leraar en leerboek hadden vanaf ongeveer 1990 via voorzichtig experimenteel geleerd over schrijvers en stromingen rimenten in het voortgezet onderwijs daarnaast werden in een mondeling examen de gelezen boeken besproken in een ofschoon ik vanaf de eerste kennismaking kwartier kwam een kleine selectie uit de ervan overtuigd was dat deze manier om grote lijst aan bod en op basis daarvan met literatuur om te gaan de meest natuur kreeg de leerling een vaak zwaar meetellend lijke en de meest zinvolle was heeft deze cijferaanpak heel veel kritiek losgemaakt in nederland en tot hoogoplopende discussies geleid vragen naar leeservaringen van de leerling was soft en leidde af van waar een lezersgerichte het in literatuur werkelijk om ging leerlingen zouden

niets meer leren onze cultuur zou literatuuraanpak naar de bliksem gaan kortom de weer stand vanuit de universitaire wereld en het na de introductie van de verhaaltheorie en onderwijsveld was groot niet zo verwon van de structuuranalyse in literatuurwetenschap derlijk als men beseft dat een belangrijk 29e jaargang nummer 2 nov dec 1999 uitgangspunt bij deze methode de subjectie het literatuuronderwijs in nederland ziet er viteit van ervaringen is en dat houdt in dat in grote lijnen nu zo uit dat de leerling literair de veilige zekerheid van de leraar hij is de competent moet worden dat wil zeggen vakman en leerlingen zijn er om aan te dat er van die leerling kennis wordt ver leren en niet om van te leren verdwijnt wacht van de hoofdlijnen van de literatuur geschiedenis dat hij de termen en begrip lezersgerichte ervaringsgerichte literatuur pen die in de literaire wereld gebruikt wetenschap reader response criticism worden kan hanteren maar vooral dat hij maakt duidelijk dat lezen een heel individuele degelijk onderbouwd verslag kan uitbrengen bezigheid is dat de lezer een belangrijke bij gen van zijn leeservaringen met een beperkt draagvlak levert aan het leesproces en dat een aantal literaire werken er is hierbij duidelijk literair werk ontstaat in de confrontatie met gekozen voor kwaliteit in plaats van voor de lezer objectieve uitspraken die dieper kwantiteit werd het tot nu toe vanzelfsprekend gaan dan dit boek telt tweehonderd paginas gevonden dat leerlingen minstens vijf na s zijn dus niet goed mogelijk en zoals entwintig boeken voor nederland en daar gezegd dat berooft de leraar van zijn zeker naast nog een stuk of tien vijftien voor elke heden in plaats van het uittreksel het min of moderne vreemde taal die ze in hun vak meer objectieve boekverslag wordt de deur kenpakket hadden op hun lijst konden zet opengezet voor subjectieve leesverslagen ten nu zijn er per leerjaar slechts vier boekverslagen van leeservaringen in plaats van ken verplicht die dan wel vrij diepgaand het thema van dit boek is komt nu voor moeten worden uitgewerkt mij is het thema van dit boek in mijn dissertatie dirksen 1995 heb ik geprobeerd aan te tonen dat er een heel het leesdossier centraal degelijk en deugdelijk literatuuronderwijs mogelijk is op basis van reader response centraal in het literatuurprogramma staat criticism literatuuronderwijs dat allesbehalve het leesdossier was de toetsing voorheen ve so ft oppervlakkig en vrijblijvend is maar dus een kwestie van een kwartier monde dat in ieder geval leerlingen aanspreekt en ling aan het einde van het examenjaar nu is aanzet tot lezen het is niet onmogelijk dat gekozen voor een wijze van toetsing die deze dissertatie een bij recht doet aan de uit draag heeft geleverd langzaam gaat men inzien dat gangspunten van de aan de discussie in cultuuroverdracht niet zozeer het ervaringsgerichte nederland die vaak hef overdragen van kennis van het literaire aanpak tig van toon was maar verleden is maar veeleer een uiteindelijk leidde tot doorleefde kennismaking met de stelt u zich voor dat u een reeks voorschriften waarde die literaire teksten voor iedere aan het begin van voor het nieuwe literaire individuele lezer kunnen hebben een driejarige cursus tuuronderwijs waarin steden bezoeken te veel plaats is ingeruimd voor de persoonlijke horen krijgt dat uw vaardigheid in het leeservaringen van de individuele leerlingen beschrijven van uw ervaringen in de voor hun smaakontwikkeling langzaam bezochte steden getoetst wordt in een gaat men inzien dat cultuuroverdracht niet afsluitend gesprekje van een kwartier de zozeer het overdragen van kennis van het kans is

groot dat u bij het naderen van dat literaire verleden is maar veeleer een door eindgesprekje voor alle zekerheid toch maar leefde kennismaking met de waarde die lite even wat reisgidsen en stadsbeschrijvingen raire teksten voor iedere individuele lezer gaat doornemen ook als u braaf zoals de kunnen hebben opdracht was zelf alle steden bezocht nov dec 1999 nummer 2 29 e jaargang hebt de kans dat het eindgesprek dan niet dus blijkbaar belangrijk in zijn omgang met veel meer wordt dan een navertellen van de de werkelijkheid opmerkingen van de reisboekschrijver want dat is een autoriteit op zijn gebied is als de leerling bij zijn eerste leesverslag van erg groot in theorie is het zelfs mogelijk dat de leraar en eventueel ook van zijn mede u geen enkele stad bezocht hebt en toch in leerlingen heel concreet te horen krijgt wat het eindgesprek vol flair andermans kennis er goed is in zijn verslag en wat minder te berde kunt brengen u maakt een zeer waar hij in zijn manier van beschrijven niet bereisde indruk terwijl uw grootste tocht de helder of niet concreet genoeg is waar hij reis naar de bibliotheek of boekwinkel was zijn toevlucht neemt tot kretologie tot onbeargumenteerde loze uitspraken mag het valt aan te nemen dat een toetsing aan verwacht worden dat het volgende verslag de hand van een reisdoossier uw voorkeur op die punten er beter op zal worden zo zou hebben na uw eerste reis brengt u kan het ontwikkelingsproces van de leerling schri ft elijk verslag uit van wat u gezien tot lezer van literatuur gestimuleerd en ervaren beleefd hebt dat verslag wordt gestuurd worden het leesdossier de verza door uw begeleider gelezen en van com meling van de leesverslagen is tegelijk pro mentaar voorzien hij vraagt om verhelde ces en product verslag uitbrengen is iets ring waar u vaag bleef wijst u op zaken die wat op de juiste wijze begeleid steeds u over het hoofd gezien hebt gee ft advies beter zal gaan aan het einde van het pro zen om de volgende keer nog meer te zien ces kan de leerling samen met zijn leraar als u zo van al uw reizen een verslag maakt daarop terugkijken het leesdossier is de komt heel doordringend uw manier van ste neerslag van zijn ontwikkeling den bezoeken naar voren de lezer van uw verslagen krijgt niet alleen een prima beeld in nederland begint de leerling het leesdos van de bezochte steden maar ook van uw sier met een leesautobiografie waarin hij een wijze van reizen uw interesses uw smaak beeld schetst van zijn beginsituatie wat voor een lezer of niet lezer is hij in de loop het zal duidelijk zijn dat een leesdossier dat van zijn jonge leven geworden na voltooi op een goede manier begeleid wordt een ing van de reeks leesverslagen kan hij dan prima beeld geeft van de manier waarop de terugkijkend en reflecterend over het samensteller van dat dossier omgaat met geschrevene de balans opmaken van zijn literatuur zijn leesverslagen zijn geen naver lezersloopbaan op school en voor zichzelf tellingen van de verhaalhandeling geen maar ook voor de leraar duidelijk maken stadsplattegronden maar beschrijvingen wat hij naar zijn mening geleerd heeft in van alles wat opgevallen is in de reis door hoeverre hij literair competent er is gewor de wereld van het literaire verhaal lees een den zo n balansverslag kan dan dienen als uittrekselboek en je kent de verhaalhande basis voor een eindgesprek maar een heel ling lees een aantal leesverslagen van het wat zinniger en diepgaander eindgesprek zelfde verhaal en je krijgt een zeer geva dan in de traditionele aanpak mogelijk was rieerd en compleet beeld van hoe verschillende lezers omgaan met

een en het leesdossier is in de nederlandse school hetzelfde boek elk volgend verslag kan in praktijk meestal een ringbandmap verdeeld principe weer een nieuwe invalshoek bij met behulp van tabbladen in delen voor den een nieuwe kijk op het verhaal maar nederlands en de moderne vreemde talen geeft ook elke keer een duidelijk beeld van waarin de leerling dus bovenstaande onder de lezer van zijn manier van lezen en van delen opneemt de leraar kan in het kader zijn wereldbeeld waar let hij op wat maakt van begeleiding en beoordeling delen ervan indruk wat ziet hij over het hoofd wat is meenemen de leerling kan door de losbla w 29e jaargang nummer 2 nov dec 1999 digheid ook gemakkelijk dingen toevoegen betekent voor alle betrokkenen een verrij bijvoorbeeld fotokopies die de leraar uitreikt king elke goede literaire tekst biedt zoveel of recensies bij gelezen boeken facetten dat een lezer ze nooit alle tegelijk kan overzien maar als vakmensen aan elkaar hun leeservaringen met die tekst presenteren kan ieder profiteren van het vak de invoering begeleiding manschap van alle collega s en beoordeling toen ik aan het einde van de jaren tachtig in mijn vakgroep voorzichtig deze zaken intro het is verstandig om met de bij het litera duceerde hebben mijn collega s en ik een tuuronderwijs betrokken leraren rond de aantal avonden alle opdrachten die ik aan tafel te gaan zitten en duidelijke afspraken mijn leerlingen voorgelegd had of nog wilde te maken over vorm en inhoud van het dos voorleggen in het kader van de literatuurles sier over de begeleiding en de beoordeling sen zelf eerst individueel gemaakt en ver in de traditionele manier van toetsen maak volgens samen besproken dat waren te het niet veel uit wie de vragen stelde bij uitermate stimulerende en inspirerende een mondeling aangezien die in grote lijnen avonden ik kan u een dergelijke aanpak toch vastlagen men kon dan ook makkelijk dan ook zeer aanbevelen andermans leerlingen overnemen in de in de leesdossieraanpak is er sprake introductie van het lees leesdossieraanpak is van een doorlopend proces en kan dossier in de klas houdt er sprake van een het niet zo zijn dat wanneer een vooral in de introductie doorlopend proces en leerling bij de overgang naar een van het verschijnsel kan het niet zo zijn dat andere klas een andere leraar treft leesverslag het is erg wanneer een leerling deze met geheel eigen normen en belangrijk om aan de bij de overgang naar afspraken aan de gang wil gaan hand van wat korte lite een andere klas een raire verhalen in de klas andere leraar treft deze met geheel eigen dat leesverslag te oefenen nadat de leerlin normen en afspraken aan de gang wil gaan gen eventueel thuis het door de leraar daarmee al wat al door de leerling in over gekozen korte verhaal hebben gelezen eenstemming met de normen van zijn vori schrijven ze een leesverslag en in de les ge leraar verricht is naar de prullenbak ver wordt dat dan uitgewisseld dat kan op verwijzend schillende manieren bijvoorbeeld door ieder het eigen verslag te laten ruilen met de afspraken over alle facetten van het werken buurman en te vragen om de twee meest met het leesdossier zijn dus noodzakelijk opvallende uitspraken van de buurman in dat betekent ook een inhoudelijke afstem dat leesverslag aan te strepen na een ming wat voor normen leg je aan wanneer inventarisatie van die uitspraken is er stof is een leesverslag voldoende wanneer genoeg voor een leerzaam en boeiend klas niet dat zijn heel waardevolle discussies gesprek een andere mogelijkheid is om de heel verrijkend omdat iedereen zijn eigen leerling zelf te lat-

en selecteren wat voor hem normen expliciet moet maken en omdat de belangrijkste uitspraak is in het verslag men op leraarniveau hetzelfde zal ervaren en die op het bord te inventariseren als leerlingen op hun niveau ervaren bij het uitwisselen van leesverslagen iedereen zo krijgt de leerling vrij snel al doende een leest op zijn eigen manier en de uitwisseling duidelijk beeld van wat er zoal aan leeservan al die gezichtspunten van die invalsen ringen mogelijk is en wat er dus van hem na hoeken om een literaire tekst te benaderen het lezen van een literaire tekst verwacht nov dec 1999 nummer 2 29e jaargang ws wordt de leraar kan beoordelingscriteria als de zorgpunten concreetheid helderheid en consistentie demonstreren aan de hand van het door zijn enkele van die vragen wil ik hieronder kort leerlingen aangeleverde materiaal na enkele op een rijtje zetten de kwestie van het le van dit soort klassikale oefeningen kan de niveau van de hoeveelheid tijd en van de leerling dan individueel aan de slag met zijn fraude zelfstandig gelezen literaire werk een goede combinatie van begeleiding en het niveau beoordeling is om het eerste verslag van elke leerling waar nodig van vragen te voor veel leraren vrezen bij een ervaringsgerichte zien waar een leerling in vaagheid blijft ste literatuuraanpak voor een daling van het te ken of onbeargumenteerde uitspraken bereiken niveau zeker omdat er in het doet of wezenlijke verhaalelementen kader van een lezersgerichte literatuur on vreemd inschat of geheel over het hoofd derwijsaanpak ook nog gepleit wordt om ziet kan een leraar door een simpele vraag leerlingen niet in hun zelfstandige leesactivi of opmerking in de kantlijn te noteren hoe teiten op te zadelen met literaire teksten die bedoel je dat licht toe waarom vind je ver boven hun leesbereik uitgaan zijn veel dat waarom zeg je niks over de kwali leraren bezorgd dat de literaire meesterwerk teit van dit verslag zichtbaar maken ken niet meer aan bod zullen komen van naarmate er meer vragen komen is de ene kant kan echter gesteld worden dat kwaliteit van het gebodene over het alge als een leerling door goed literatuuronder meen minder hoog maar tegelijk krijgt de wijs op zijn eigen niveau de waarde die lite leerling duidelijke adviezen voor het vervolg ratuur voor hem kan hebben ontdekt heeft de leraar kan zich bij de volgende verslagen het valt aan te nemen dat hij na zijn school in een aantal gevallen beperken tot het loopbaan vroeg of laat nog wel in contact nagaan of de gevraagde verbeteringen al zal komen met die meesterwerken spontaan geleid hebben tot meer aandacht voor die aspecten van de andere kant is het aan het vakman schap van de leraar om in de klas dergelijke over alles wat met het leesdossier te meesterwerken toegankelijk te maken voor maken heeft heb ik elders overigens al uit de leerlingen een leerling die zelf aan een voerig gepubliceerd in opdracht van de voor hem op dat moment te moeilijk boek slo instituut voor leerplanontwikkeling begint zal een hekel krijgen aan literatuur enschede heb ik samen met dick prak een het is dus voor de leraar erg belangrijk om handleiding bij het leesdossier geschreven zicht te hebben op het niveau de beginsitu dirksen prak 1998 en voor meulenhoff atie van zijn leerlingen en waar nodig hen educatief heb ik een complete literatuurme individueel te benaderen en te adviseren in thode voor de tweede fase van havo en vwo hun boekenkeuze dat lijkt een tijdrovende verzorgd dirksen 1998 inclusief een uitge zaak maar als men van tijd tot tijd leerlingen breide handleiding met didactische tips en in een literatuurwerkles

individueel laat wer een website met actuele informatie voor ken aan hun leesdossier kan men in zo n leraar en leerling dossierlezen nl les de leerlingen bij wie dat noodzakelijk is als ik onder andere naar aanleiding van deze apart nemen voor dit type begeleiding publicaties bij workshops en of lezingen het leesdossier ter sprake bracht kwamen er aan leerlingen mogen zeker eisen gesteld van de kant van leraren nogal wat vragen worden dus moet een leerling uitgedaagd naar voren vaak over dezelfde aspecten worden om stapje voor stapje verder te komen in zijn boekenkeuze in zijn smaak 29e jaargang nummer 2 nov dec 1999 ontwikkeling wie stil blijft staan alleen wel duidelijk beter is de leesverslagen leveren maar leest wat hij al kent i gaat achteruit heel interessant gespreksmateriaal op de lite maar wie geforceerd wordt meegesleurd ratuurlessen nemen in kwaliteit toe als leerlin wordt door de eis teksten te lezen die hem gen zich echt uitgedaagd voelen niet geacht niets zeggen waar hij duidelijk nog totaal worden uitsluitend de mening van de vakman niet aan toe is is verloren voor de literatuur te onderschrijven maar zelf natuurlijk wel natuurlijk dient men zich ook te realiseren beargumenteed hun eigen mening gevoe dat een leerling reageert op literaire teksten lens leeservaringen mogen presenteren vanuit de over het algemeen beperkte lees en levenservaring die hij op dat het begeleiden van de leesdossiers lijkt op moment bezit een jongere kijkt anders het eerste gezicht een veel te omvangrijke tegen de wereld aan dan een volwassene klus voor een leraar letterlijk stapels werk en dus ook anders tegen de wereld die hij in komen op hem af dat dat in de praktijk bij literaire teksten tegenkomt anders niet een verstandige aanpak heel erg meevalt noodzakelijk slechter kan ik u verzekeren vanuit mijn eigen schoolpraktijk mijn collega s en ik werken al het blijkt voor leraren die aan de ervarings meer dan tien jaar met aanvankelijk voorlo gerichte literatuuronderwijsaanpak begin pers van het leesdossier we hebben alle nen steeds weer een prettige verrassing maal drie tot vijf bovenbouwklassen van om te ontdekken dat leerlingen vaak heel tussen de vijfentwintig en dertig leerlingen verfrissende uitspraken kunnen doen over die leerlingen schreven tot nu toe bij ons elk boeken die voor de gevestigde literatuurlerleerjaar zes leesverslagen vanaf de invoe zer allang geen verrassingen meer leken te ring van de tweede fase worden dat er vier kunnen opleveren en zeker als het om min per leerjaar mijn collega s en ik zijn zowel of meer controversiele boeken van jonge fysiek als psychisch nog in heel redelijke auteurs gaat kan een uitwisseling van lees conditie en hebben nog steeds plezier in ervaringen tussen leerling en leraar voor bei ons werk en meer specifiek in onze aan den een belangrijke aanvulling bieden op de pak van het literatuuronderwijs een paar eigen wellicht wat vooringenomen kijk op manieren waarop wij de werkdruk accepta het boek niet alleen de leerling wordt bij dit bel weten te houden type onderwijs dus literair competent ook de leraar kan als hij er tenminste voor 1 we laten leerlingen de vaardigheid van het open staat heel wat wijzer worden een verslagen schrijven al vanaf hun eerste behoorlijk hoog niveau is bij ervaringsgericht leerjaar oefenen stapje voor stapje leren literatuuronderwijs dus wel degelijk te berei we hun om hun reacties op wat zij lezen ken maar dat vergt wel inzet en goede wil aanvankelijk dus jeugdboeken duidelijk van de kant van de leraar concreet beargumenteed te verwoor den als ze met volwassen literatuur gaan kennismaken in de

tweede fase de geïnvesteerde tijd hoeven ze dat dus niet meer te leren een tweede zorgpunt voor veel leraren is de 2 we oefenen in alle klassen het schrijven tijd die deze aanpak van hen gaat vragen van leesverslagen aan de hand van kor natuurlijk betekent de omschakeling van een te verhalen zo kan de leraar criteria traditionele werkwijze naar deze manier van voor een goed verslag aan de hand van werken dat er wat extra tijd geïnvesteerd zal praktijkmateriaal van leerlingen demon moeten worden maar als men eenmaal streren en leerlingen leren niet alleen van gewend is aan deze aanpak kost die de eigen fouten maar ook van die van bepaald niet veel meer tijd terwijl het resultaat klasgenoten nov dec 1999 nummer 2 29e jaargang in v 3 we kijken het eerste leesverslag in elk de fraudegevoeligheid leerjaar tamelijk uitvoerig na en maken via vragen in de kantlijn duidelijk waar de veel leraren dragen als kritiek op de lees leerling nog niet duidelijk of goed dossieraanpak ook aan dat die erg fraude genoeg heeft geformuleerd de leerling gevoelig zou zijn via internet zeggen ze moet voordat hij aan zijn tweede ver dan kan iedere leerling kant en klare lees slag begint schriftelijk reageren op die dossiers downloaden twee opmerkingen vragen bij deze kritiek 4 we laten leerlingen niet allemaal op het op de eerste plaats was het traditionele zelfde tijdstip de volgende leesverslagen toetsingssysteem veel fraudegevoeliger dat inleveren dat voorkomt ontmoedigende bewijst de uittrekselcultuur van de afgelo stapelvorming ook kijken we niet elk pen tien vijftien jaar in de tijd dat ik nog volgend verslag helemaal na we maken mondelinge examens afnam op de traditio een willekeurige selectie uit de leesver nele wijze een kwartiertje de lijst afvragen slagen van elke leerling van de zes stuks betrapte ik me er steeds vaker op dat dat die hij tot nu toe per leerjaar schreef cor een wedstrijd werd in geslepenheid was de rigeerden we er maximaal vier we laten leerling handig genoeg in het verbloemen leerlingen schriftelijk commentaar leveren van het feit dat hij bepaalde boeken niet of op verslagen van klasgenoten en kijken zelfs geen enkel boek had gelezen maar naar zowel het commentaar van de leer alleen de uittreksels of bleek ik in staat om ling corrector als de reactie van de leer deze snode praktijk te ontmaskeren een ling schrijver op dat commentaar tamelijk onbevredigende manier van met literatuuronderwijs bezig zijn 5 door het maken van een balansverslag aan het eind van elk schooljaar zetten op de tweede plaats is succesvolle fraude we leerlingen ertoe aan om zelf te reflec slechts mogelijk als de leerling consequent teren over het geschrevene kritisch te alles wat hij over literatuur opschrij ft van kijken naar de kwaliteit van hun versla dezelfde bron overneemt ieders stijl van gen en met name naar de manier waar schrijven en reageren is uniek dus als u een op zij bij hun verslagen zijn omgegaan leerling in de klas onder uw ogen zelf aan met de kritiekpunten die bij het eerste een leesverslag van een kort verhaal hebt verslag gesignaleerd waren laten werken en dat verslag zit in het lees dossier van die leerling heeft u als het ware 6 we combineren literatuuronderwijs en een staalkaart van zijn manier van formule spreek en schrijfvaardigheidsonderwijs ren als verslagen dan ineens heel anders waar dat mogelijk is elk jaar houdt elke van stijl worden als leerlingen uitspraken leerling bijvoorbeeld een reclamepraatje doen die niet echt lijken te passen bij hun voor een boek waarover hij erg enthous niveau hun situatie hun smaak gaat er een siast is dat levert klasgenoten wat lees

waarschuwingslampje branden een goed tips op en de leraar een beeld van hoe gesprek doet dan meestal wonderen de leerling met zo n boek omgaat natuurlijk kan een leerling meningen van nogmaals het werken met een ervarings anderen overnemen in zijn leesverslag het gerichte aanpak met het leesdossier kost valt zelfs toe te juichen dat hij zijn eigen tijd dat valt natuurlijk niet te loochenen reacties vergelijkt met die van klasgenoten maar door een efficiënte werkwijze valt van andere lezers van internetgebruikers overbelasting van de leraar gemakkelijk te van recensenten of van al die categorieën voorkomen lezers als hij maar eerst zijn eigen reacties nw 29e jaargang nummer 2 nov dec 1999 verwoordt en aangeeft hoe hij omgaat met conclusie de reacties van anderen fraude zal dus ongetwijfeld nog wel voorkomen en in som de conclusie mag zijn dat ervaringsgericht mige gevallen zelfs onontdekt blijven maar lezersgericht literatuuronderwijs een heel als leerlingen eenmaal doorhebben dat de zinnige en voor alle betrokkenen ook plezier leraar alert is wordt dit probleem terugge rige vorm van literatuuronderwijs is en dat bracht tot heel aanvaardbare proporties het leesdossier daarin een centrale rol kan moet spelen aarzelingen over de haalbaar heid over alle problemen die zich zouden kunnen voordoen zijn begrijpelijk maar mijns inziens niet terecht gewoon aan de gang met dat leesdossier joop dirksen koning markweg 27 nl 5625 ex eindhoven joopd iaehznl noten 1 dit artikel is onder meer gebaseerd op een presentatie die ik verzorgd heb op de twaalfde hsn conferentie in antwerpen op 13 14 november 1998 dirksen 1999 2 zie ook de bespreking van gerd cornelissen in vonk 29 1 sept okt 1999 p 23 nvdr rr bibliografie dirksen j lezers literatuur en literatuurlessen doctorale dissertatie ku nijmegen 1995 dirksen j dossier lezen amsterdam meulenhoff educatief 1998 i dossierlezen nl nl dirksen j leesdossier mogelijkheden en moeilijkheden in r rymenans h de jonghe red het schoolvak nederlands verslag van de twaalfde conferentie amsterdam beigem stichting conferenties het schoolvak nederlands 1999 p 160 163 dirksen j d prak handleiding leesdossier een complete gids voor docenten nederlands en moderne vreemde talen amsterdam bulkboek bv 1998 nov dec 1999 nummer 2 29 e jaargang